

Dood land nu oase

Midden in de woestijn van zijn geboorteland Egypte groef Ibrahim Abouleish een gat zo diep dat het water omhoog kwam. Hij plantte er bomen en zorgde dat er stroom was. Het was het begin van de oase die Sekem heet, oftewel 'Vitaliteit van de Zon'. Nu, bijna dertig jaar later, levert Abouleish een keur aan biologische producten en biedt werk aan meer dan tweeduizend mensen. Wat is zijn visie op leiderschap? Hoe ziet hij maatschappelijk verantwoord ondernemen in de Arabische wereld?

Door Hetty Nietsch

Fotografie door Michiel Wijnbergh

Op de vraag of hij beroemd is in zijn geboorteland, beginnen zijn ogen te glimmen en antwoordt hij bescheiden doch resoluut: "Ja!" Sinds Ibrahim Abouleish dertig jaar geleden voor gek werd versleten toen hij als begenadigd farmacoloog het mooie Oostenrijk de rug toe keerde om terug te keren naar zijn roots – Egypte – is er veel gebeurd. In ieder geval heeft hij zijn onmogelijke droom waar gemaakt: de oase in de woestijn is er gekomen en iedereen in Egypte – van de armste boer tot de hoogste politicus – weet wie hij is.

Hij is een man over wie zoveel te vertellen valt, dat je er een boek over zou kunnen schrijven. Laat hij dat nou zelf hebben gedaan, dus hierbij zijn leven in vogelvlucht: Abouleish wordt geboren in Egypte, in een ondernemersgezin, en vertrekt naar Europa om daar te gaan studeren. In Oostenrijk promoveert hij in de technische chemie en maakt indrukwekkend carrière in de farmaceutische industrie.

Midden jaren zeventig bezoekt hij zijn geboortegrond en veel van wat hij ziet, bevalt hem niet. Vooral de manier waarop met de aarde wordt omgegaan, is hem een doorn in het oog: ronduit slecht. Terug in Europa, merkt de zakenman dat zijn ziel zich splitst: wat doet hij in Oostenrijk als Egypte hem nodig heeft? In zijn nieuwe land is hij een 'eierzuchtig, succesvol wezen', maar het vaderland trekt aan hem omdat hij ook 'een zoekend, vragend mens is die bereid is al het bestaande, onaantastbare in een nieuw licht te zien om het te veranderen, tot iets hogers om te vormen.'

Wat zag u, in uw geboorteland?

"Ik zag onwetendheid, onverschilligheid, en daaruit voortvloeiend: ziektes, armoede. Het schokte mij. Toen mijn vrouw en ik terugvloegen naar Europa, bedankte ik God dat ik daar niet hoefde te leven. Maar daar was ik er niet mee. Ik bleef het gevoel houden dat ik moest bijdragen aan een oplossing. En daar in de

Oostenrijkse Alpen ontstond mijn droom en groeide het plan om terug te gaan."

Hij voegt de daad bij het woord en ontwikkelt het plan om zestig kilometer boven Caïro in de woestijn, een oase te laten ontstaan waar mensen kunnen werken, waar zuinig met de aarde wordt omgesprongen, waar alles biodynamisch is, waar les wordt gegeven en medische hulp beschikbaar is. Het plan staat dan nog in de kinderschoenen.

U ging terug. Zeiden ze: 'Hartelijk welkom, professor Abouleish', of zeiden ze: 'Wat komt u hier doen?'

"Niemand zag er iets in. Vrienden niet, familie niet, autoriteiten werkten tegen. Iedereen vond het een crazy plan. Maar ik begreep heel goed dat ik niet aan anderen moest vragen of het een goed idee was. Ik moest het gewoon uitvoeren, en over dertig jaar zouden ze wel zien."

Zo zou het ook gaan. Hij werkte er hard voor en was ook niet te beroerd om zelf de schop ter hand te nemen of de tractor te besturen. Wat begon met een paar buffels en een enkele rozenstruik, groeide uit tot de bloeiende, veelgeprezen onderneming Sekem die inmiddels in heel Egypte en in verschillende Europese landen ecologische producten aan de man brengt. Hij is trots, want in feite, zegt hij, is het hem gelukt "een dood land weer tot leven te brengen." En: "Er is geen supermarkt in Egypte die geen producten van Sekem verkoopt."

Af en toe bezoekt hij Nederland, waar hij zich gesteund weet door investeerders als Triodos Bank en een eigen "vriendengroep". Op Nederlandse universiteiten voert hij overleg over een nieuw op te richten universiteit in Egypte en een uitwisseling van studenten. Vooral watertechnologie heeft zijn speciale interesse – dat heb je als je in een woestijn aan het ondernemen bent. Hij zoekt moderne irrigatietechnologieën en rioolwaterzuiveringstechnologieën en Nederland is de aangewezen plek.

"Een leider stuurt als een heet vuur ideeën naar de realiteit"

- 1937 Geboren in Mashtoe, Egypte
- 1956 Studie in Graz, Oostenrijk
- 1977 Oprichting Sekem
- 1983 Begin ontwikkeling kruidenmengsels
- 1984 Start firma ISIS met theesoorten
- 1988 Begin van Sekem-kleuterschool
- 1989 Oprichting Sekem-school
- 1990 Start teling biologische katoen
- 1995 Begin samenwerking universiteiten met klinisch onderzoek
- 2000 Oprichting Sekem-academie
- 2003 Toekenning alternatieve Nobelprijs: de Right Livelihood Award

Ibrahim Abouleish is getrouwd met Gudrun Erdinger, hun zoon heet Helmy, hun dochter Mona.

Abouleish ontwikkelde een fascinerende combinatie waarin de wijsheid van de profeet Allah wordt gecombineerd met het denken van de antroposoof Rudolf Steiner. Hij noemt het zelf een 'spiritueel verdiepte interpretatie van de koran'.

"Nederland is beroemd als het gaat om watermanagement. En ik werk graag met Nederlanders omdat ze open-minded zijn. Ze reizen de wereld over, weten wat er te koop is, en nemen nieuwe ideeën in zich op." Of hij weet dat de Nederlandse kroonprins deze interesse deelt? "Dan is de kroonprins mijn vriend!"

Wat doet die man?

Abouleish is een ondernemer met een filosofische inslag die vooral is aangewakkerd door zijn jaren in Oostenrijk waar hij met de antroposofische leer in contact kwam. Dat maakt dat hij natuurlijk vindt dat hij het maatschappelijk verantwoord ondernemerschap serieus neemt.

"We vinden het heel belangrijk dat we ecologisch werken, dat we geen slechte stoffen gebruiken. Maar ook de mensenrechten zijn nadrukkelijk een deel van het hele concept. We gaan uit van de waardigheid van de mens en die heeft in Egypte nogal wat jaren onder druk gestaan. Verder zien we onszelf ook als een ontwikkelingsorganisatie die voor de mensen die bij ons wer-

ken en om ons heen wonen, moet zorgen. Daarom bouwden we kinderdagverblijven, educatieve centra voor volwassenen en medische klinieken."

Hoe keken ze in het begin tegen u aan?

"In het begin waren ze heel wantrouwend omdat iedereen dacht: wat doet die man hier, heeft hij een geheim plan of zo? Ze dachten ook dat ik met de Israëli's samenwerkte. En het mooie is: dat doen we nu ook. De supermarkten daar verkopen onze producten en dat is prachtig, want ik heb mijn hele leven gepleit voor vrede tussen Israël en Egypte."

U wilde niet alleen een oase bouwen maar ook een cultuur veranderen in uw land?

"Ja, het idee dat je zuinig met deze wereld moet omgaan, is in Egypte een totaal nieuw idee. In de landbouw in dat land voltrok zich een catastrofe. Het enorme gebruik van chemicaliën, van pesticiden, de kunstmest die de grond verzoutte en ver-

Groenten, katoen, kruiden; waar eens woestijn was, levert Sekem nu producten aan de Europese markt.

Triodos Bank investeert vijf miljoen

Triodos Bank investeerde dit jaar nog eens vijf miljoen euro in Sekem, in de vorm van een obligatielening. Het geld wordt ingelegd door meer dan duizend particuliere beleggers. De grote belangstelling voor de 6,5 procent obligatielening leidde ertoe dat het maximaal aantal beschikbare stukken ruim voor afloop van de emissieperiode werd geplaatst.

Het commentaar van Ibrahim Abouleish: "Ik vind het geweldig dat zoveel particuliere beleggers in Nederland met deze obligatielening rechtstreeks deelnemen in ons ontwikkelingsproces. Sekem wil verder uitbreiden en heeft financiering nodig voor nieuwe machines en bedrijfsgebouwen voor de productie van biologisch textiel en natuurgeneesmiddelen."

Sekem boekte over 2006 een omzet van 17,5 miljoen euro en een winst na belasting van 1,3 miljoen. Per 30 juni 2007 stond het balanstotaal op 55 miljoen euro. Triodos Bank is al vele jaren financier van Sekem.

➤ Vervolg van pagina 23

dichte, het was verschrikkelijk. En het was gevaarlijk. We hebben verschrikkelijk hard gewerkt om daar iets aan te doen. Neem de katoenteelt: daar is het gebruik van pesticiden verlaagd van 35 duizend ton twintig jaar geleden, naar drieduizend ton nu."

Wat was het moeilijkst?

"Dat zoveel mensen niet toegerust waren om verantwoordelijkheid te nemen. Wil een bedrijf goed draaien, dan heb je mensen nodig die met je meewerken, zich verantwoordelijk voelen, betrouwbaar zijn. Oorzaak is het slechte onderwijssysteem, een overblijfsel uit de tijd van Nasser die in de toenmalige Sovjet-Unie een groot voorbeeld zag en onder wiens regime veel dingen zijn afgeleden. Dus heb ik veel Europeanen moeten inschakelen om het bedrijf te laten groeien."

Als Egyptisch staatsburger heeft u wel heel veel weg van een Europeaan. Hoe komt dat zo?

"Natuurlijk door mijn verblijf in Europa en door het inzicht dat je het samen met de mensen moet doen, niet voor de mensen. Bovendien moet je ervoor zorgen dat ze zich niet alleen op hun eigen land richten, maar ook op de wereldeconomie. En wie iets voor Europa wil produceren, moet Europa begrijpen en zich aanpassen aan de regels. Ze moeten leren dat ze hun producten niet op een manier kunnen verkopen zoals ze dat lokaal gewend zijn. Wie zaken doet met het buitenland, moet wel naar de ecologie kijken."

Dat zal ook een lange weg zijn geweest?

"En we zijn er nog lang niet. We vinden ook dat de hele ketting transparant moet zijn – de arme boeren moeten een rechtvaardige prijs krijgen zodat ook zij hun kinderen naar school kunnen sturen. Dat noemen wij the *economy of love*."

Er zijn ongetwijfeld mensen die dat geen goed idee vinden?

"Dat klopt. De meesten willen de ketting zo houden dat hun profijt gelijk blijft. Dat maakt het moeilijk. Maar ik spreek niet van teleurstellingen, ik spreek van *muscle-training*. Ik leerde heel geduldig te zijn."

Wat zijn uw ideeën over leiderschap?

"Leiders zijn mensen die een visie hebben en die visie op anderen kunnen overdragen. Ze weten precies wat ze willen, hoe die te realiseren is en dulden heel veel capabele mensen om zich heen die het plan helpen uitwerken. Een goede leider gelooft heilig in zijn plan en als een heet vuur stuurt hij ideeën aan naar de realiteit."

Wanneer had u voor het eerst het gevoel: dit gaat lukken?

"Dat was gewoon een visioen – iets aan de horizon, het idee: als ik heel hard werk zal er over tweehonderd jaar iets veranderen. Hoe ik daar zo zeker van kon zijn? Ik vertrouwde op Allah. En

Sekem is niet alleen een biologisch landbouwbedrijf, maar een levensinstelling, inclusief een compleet onderwijssysteem.

als het een goed idee was, dan zou de hemel mij supporteren. En dat het is gelukt, is niet alleen aan menselijke inspanningen te wijten, daar ben ik zeker van."

U bent moslim. Toch associeer ik de moslimwereld niet onmiddellijk met maatschappelijk verantwoord ondernemen...

"Van ons moslims wordt verlangd om voor de planeet te zorgen, en voor de mensen die erop leven. Dat is de verantwoordelijkheid die Allah ons geeft. Ik spreek als moslim, maar van Europeanen merk ik dat ze de hele tijd die verantwoordelijkheid voelen: hoe de ecologie te verbeteren, hoe te leren."

Ik heb toch niet de indruk dat de moslimlanden dat om die reden beter doen dan Westerse landen?

"Nee. Integendeel. Ze doen het slechter en ze begrijpen niet wat ecologie is. Het is niet genoeg te weten dat je die verantwoordelijkheid hebt, je moet er ook iets mee doen. In de islamitische wereld zijn er veel mensen die niet voor elkaar zorgen. Zelfs wanneer dat door de islam wordt voorgeschreven. De mensen begrijpen het niet als ze op het niveau zitten van alleen maar moslim. Ze doen alles vanwege traditie. Ze doen dat wat vader en grootvader en de gemeenschap doen, maar ze missen de capaciteiten om door te groeien tot dat wat in de Koran bedoeld wordt. Ik denk dat dat geldt voor 96 tot 97 procent van de hele gemeenschap. Er zijn maar een paar mensen in de wereld, 3 tot 4 procent – die iets doen wat een verandering teweeg brengt."

Wat vindt men van die kritiek – u lijkt wel een Nederlander, die bekritisieren anderen ook graag!

"Ik heb dit in Egypte nooit gezegd, terwijl ik wel honderd keer ben geïnterviewd voor televisie en radio. Ik vind het beter om als voorbeeld te dienen in plaats van te kritiseren. En niemand vindt het leuk om bekritisiseerd te worden. Behalve ik, I like it."

In Egypte houden ze er niet zo van?

"Waarom zou ik roepen dat ze geen goede moslims zijn? Het is

hun zaak en ik hoop dat u het zo opschrijft dat duidelijk wordt dat ik niet zeg dat iedereen gek is – zelfs als ze het wel zijn..."

Egypte boven

Voor Ibrahim Abouleish is het belangrijk dat Sekem wordt voortgezet en niet – op een dag – in een museum verandert. En dat de politiek meedoet.

Bent u politiek actief?

"Wij worden door alle ministeries geconsulteerd. Ze hebben ontdekt dat wij van belang kunnen zijn voor het land. Een paar jaar geleden is Egypte op de laatste plaats terecht gekomen van landen met de grootste concurrentiekracht. Dus heb ik m'n best gedaan om een raad op te zetten van Egyptische competitieve ondernemers, politici en wetenschappers. Met als doel: hoe kunnen we het onderwijs verbeteren, hoe de economie een impuls geven en hoe corruptie bevechten. We hebben hard gewerkt en alle ministeries namen ons serieus en uiteindelijk heeft president Mubarak ons als adviseurs voor de nieuwe regering gekozen. We wilden niet tot het establishment gaan behoren, geen ministers leveren, we wilden op een ander niveau adviseren. Onze status is hoog, inmiddels."

En uw plaats op de ranglijst?

"Nou, we zaten in de tachtig en nu zijn we opgeklimmen naar de zestig!"

www.sekem.com

www.sekemvrienden.nl

SEKEM, ontwikkelingssamenwerking in een nieuw perspectief Ibrahim Abouleish; Indigo; ISBN 90-6038-264-1